

Petr K. Procházka

STARÁ ŠKOLA

STARÁ ŠKOLA

Petr K. Procházka

STARÁ ŠKOLA

slovařt

Text © Petr K. Procházka, 2022

Cover illustrations © Jiří Dvorský, 2022

Editions © Nakladatelství Slovart, s. r. o., 2022

ISBN 978-80-276-0560-6

*ACH MRTVÍ BÁSNÍCI UŽ PRÝ JSTE DOŠLI KLIDU
UŽ NEBIJETE NA POPLACH A NEZMÁHÁTE BÍDU
POD VAŠÍM JAZYKEM MĚDĚNKA BARVÍ MINCE
PŘEVOZNÍK OPOZDIL SE*

*TO VAŠE OČI JSOU HLADINA ŘEKY STÍNŮ
ZRCADLÍ NESNESOU A NEODNESOU VINU
SKOŘÁPKY VAŠICH SLOV POMALU PLUJÍ KE DNU
K OBZORU K NEDOHLEDNU*

*PO VÁS SE SLEHLA ZEM OTÁZKY ZŮSTALY
ZAPLATÍ ZAPLATÍ TI KTERÍ HLEDALI
ZRUDLÝMA OČIMA NEKLIDEM ČEKÁNÍM
ODPOVĚĎ K NEDOHLEDÁNÍ*

*ACH MRTVÍ BÁSNÍCI VŽDYŤ VY TO DOBŘE ZNÁTE
KAMENNÍ
NÁDHERNÍ
MLČKY SE USMÍVÁTE*

1

Stará škola

(září 1966 – duben 1968)

(září 1966 – únor 1967)

I Stěhování

Za pevně semknutými víčky mu pomalu začínaly vířit zelené a rudé tečky a Filip věděl, že se z nich brzy stanou červeno-žluté tramvaje. Ležel až po nos přikrytý prošívanou dekou, poslouchal tikání dřevěných stojacích hodin na kredenci a snažil se usnout. Z gauče, na kterém spala babička, se ozývalo tiché pochrupování. Vždycky usnula dřív, než dopověděla zdrávas, a ani poslední noc předtím, než se jí Filípek odstěhuje do nového bytu za tátou a mámou, tomu nebylo jinak.

V hodinách na kredenci hrklo a hlubokým, slavnostním hlasem se daly do odbíjení. „Jeden, dva, tři, čtyři,“ počítal Filip, „sedm a osm a devět a deset.“ Při desátém úderu otevřel oči a zadíval se do tmy. Zataženými záclonami dovnitř prosvítalo světlo z bytů v protějším domě a na stěny pod vysokým stropem kuchyně žižkovského činžáku kreslilo ty nejroztodivnější obrázky. Sledoval je očima od okenního rámu až k hodinám, ale dál už se podívat neodvážil. Věděl, že by ho tam zas našel. Byl tam pokaždé, i když o něj nikdo nestál. Červeno-černý čert z tvrdého papíru obalený pomačkaným staniolem. Když ho před Mikulášem dostal od mlékařky paní Kulhánkové, měl kulaté břicho plné čokoládových bonbonů. Teď už je břicho prázdné a čert pozoruje Fílu hladovýma očima.

Filip se bojí pohnout, a tak k sobě přitiskne opelichaného medvěda Brumlu, až se mu jeho medvědí čumák usadí pod bradou, a znovu pevně stiskne víčka. Ani to nepomůže – cítí ty oči, které se tmou propalují až k němu, a tak se začne modlit, jak ho to babička naučila:

*Andělíčku, můj strážníčku,
opatruj mi mou dušičku.
Opatruj ji ve dne v noci,
od škody a od zlé moci.
Duši, tělo opatruj,
andělíčku – strážce můj!
Amen.*

Od babičky sice umí i otčenáš a zdrávas, ale tu o andělíčkoví má nejradši. Kdyby něco, andělíček by ho určitě nedal! Filip si ho představuje jako velkého kluka se světlými vlasy a s modrými očima; mnohem většího a silnějšího, než je nějaký staniolový čert!

Hodiny na kredenci odbíjejí ještě jednou, ale Fíla už oči neotvírá. Za zavřenými víčky se znovu rozjíždějí tramvaje, tancují červené a zelené kruhy a víří kolem tak dlouho, dokud neusne. Celou dobu však ví, že tam nahoře ve tmě je něco, co neumí a ani nechce pojmenovat a zkoumavým pohledem ho to pozoruje.

Upřeně, tiše a vytrvale.

Ze Žižkova do Podolí byla nejrychlejší cesta trolejbusem. Filip v něm seděl vedle mámy a očima hltal ulice, které ubíhaly kolem a stejně rychle, jako se objevovaly, mizely někde daleko vzadu. Přestupovali jenom jednou, stejně si ale cestu nepamatoval. Když vyjžděli nahoru od Vltavy, využil toho, že máma nedává pozor, a postavil se těsně ke koženkou potaženému krytu motoru za řídicím. Sledoval ho, jak kroutí volantem a mačká bílé páčky tak dlouho, až ucítil na rameni máminu ruku. Příští stanice byla jejich.

Vilová čtvrt byla úplně jiná než žižkovské činžáky. Stromy se barvily dozlatova a ze zahrad voněly hromádky doutnajících listů. I na chodnicích ležely listy; Filip se držel máminy ruky a hned po jedné, hned po druhé noze skákal tak, aby ani na jeden z nich nešlápl.

„Nemůžeš toho nechat?“ optala se maminka podrážděně. „Ruku mám z tebe celou vytahanou.“

Ve druhé ruce držela velkou tašku. Každou chvíli ji položila na zem a odpočívala.

„Vidíš, Míšo?“ zašeptal Fíla do ucha medvídkovi. „Tamhle nahoře budeme bydlet!“

Brumlu, který za sebou usypával piliny, kudy ho nosil, nechali u babičky. Aby to Filipovi nebylo líto, dala mu maminka na cestu Míšu. Voněl novotou, vešel se do chlebníku i se svačinou a místo očí měl černé korálky. Brumla to ale nebyl.

Na návrší, obklopený vilkami ze všech stran, stál třípatrový dům se třemi vchody. Balkony byly vymalovány modře a prostor pod zábradlím zakrývaly žluté laminátové vlnky. Jakmile zafoukal vítr, zabučel na ně jako na hřeben potažený hedvábným papírem. Filip přestal poskakovat po obrubníku, znovu se chytil mámy za ruku

a společně vstoupili do zahrady. Drátěná branka vrzla a pak zaklapla. Šedivé dlaždice na chodníku zářily novotou. Nedávno vysazené stromy obklopující dům byly malé, listů na nich drželo jako uprostřed léta. Tráva byla přerostlá a začínala žloutnout.

U prostředního vchodu se ozval bzučák, maminka strčila do dveří a otevřela. I chodba byla vymalována žlutě, jako by se snažila napodobit podzim tam venku. Olejová malba taktak stačila zaschnout a pronikavě voněla. Když vystoupali až pod střechu do třetího patra, dveře bytu nalevo se rozletěly dokořán a v nich stál rozesmátý táta.

„Šedesát čtyři schodů, tati!“ hlásil Filip a skočil mu do náruče.

„Ty jsi ale těžkej,“ nadhazoval ho táta. „Neměl jsi k obědu cihlu?“

„Až se vyblbnete,“ upozornila ho maminka, „mohl bys ode mě vzít tu tašku.“

Táta postavil Filu za sebe do předsíně.

„Nechceš se trochu porozhlédnout?“

Prostoru v bytě nepřebývalo. Stropy měl nízké – mnohem nižší než na Žižkově. Futra kovová a v koupelně se dalo sotva pohnout. Na záchodě nebyl světlík a větralo se elektrickým větrákem. Od toho alespoň tolik netáhlo a Filip se nemusel bát, že na něj ze tmy za okýnkem něco skočí. Ani v kuchyni nebylo místa nazbyt; ze stolní desky a kolem dřezu byl cítit umakart – ale ten výhled! Naproti kolem hřiště šuměly topoly a celou zahradu měl Fíla jako na dlani.

„Nevykláněj se tolik!“ vykřikla máma. „Ty ho snad takhle necháš?“ obořila se vzápětí na tátu, který stál nedaleko.

Filip seskočil z kuchyňské židle, kterou si prve přistavil k oknu, prosmýkl se rodičům kolem nohou a vyrazil do obýváku. Jestli se mu líbil výhled z kuchyňského okna, teprve výhled z balkonu stál za to! Přes střechy podolských vilek, přes špičky chrámových věží na Vyšehradě viděl Petřín a napravo od něj na Pražský hrad. Kdyby měl křídla...

„Nemysli, že ho eště dneska potáhneš ke starejm,“ zaslechl mámin rozčilený hlas.

„Nebyli jsme u nich, ani nepamatuju,“ promluvil táta. „Už se mě ptali, kdy se přijdem podívat. Je to jen kousek.“

„Kdyby ho radši pohlídali, když bylo třeba,“ odsekla máma. „Teď není čas na návštěvy. Musíme vybalovat.“

Filip stál mezi dveřmi do kuchyně a díval se z jednoho na druhého. Maminka měla ruce v bok a tvářila se nazlobeně.

„Nechceš se jít provětrat na zahradu?“ navrhl honem táta. „Než jste přišli, zahlídl jsem tam nějakého kluka!“

V prvním patře už rodiče nebylo slyšet.

Ještě třicet dva schodů, spočítal v duchu Filip. Rukama se držel zábradlí, levou nohou klouzal po nízkém soklu, do něhož bylo zapuštěné, a pravou se odrážel o schody jako na koloběžce.

U babičky se po zábradlí dalo jezdit jak na klouzačce. Tady se bál – bylo strmé a krátké. Když doklouzal do přízemí, rozletěly se vchodové dveře a objevila se v nich ta největší taška, jakou kdy viděl. Chvilí se vznášela ve vzduchu, pak ale žuchla na zem a levé křídlo vracejících se dveří se o ni zastavilo. Ruka, která držela vytažená ucha, se stáhla zpátky k zadýchané majitelce.

„Dobrý den!“ pozdravil Filip nahlas, jak ho to učila babička, a zastavil se.

„Ahoj!“ usmála se paní a zavolala někam ven za sebe. „Můžete nosit!“

Měla rovné tmavé vlasy zastřižené do ofiny a byla maličko při těle. Když se jí Fíla vyhýbal ve dveřích, málem narazil do kufru, který mezi sebou vlekli nějaký pán a kluk zhruba ve Filipově věku. Na vikslajvantovém kufru spíš visel – táta je nesl oba. Kluk byl mámě tak podobný, až bylo hned jasné, že patří k sobě.

„Dobrý den!“ pozdravil Filip.

Pán odpověděl a kluk po straně vyplázl jazyk.

„Tomáši, maž odemknout!“ sjela ho máma, a jak ji míjel, uštědřila mu maličký štulec.

V koutě zahrady mezi dvěma pajasany bylo pískoviště.

Páni, pomyslel si Filip; v Rigráku bylo na písku vždycky plno dětí a tady ho dneska bude mít pro sebe! Škoda že nemá vybalenou lopatku a kyblík. Táta ale mluvil o nějakém klukovi? Podíval se nalevo a tam ho spatřil. Stál v opačném koutě u rozpadajícího se dřevěného plotu a klackem šťoural do hromady písku, která tam nejspíš zbyla po zednicích. Takový nadbytek začínal Fílu znepokojovat.

Šel po dlaždicích až tam, kde cestička zatáčela kolem nároží k brance, a teprve pak se odvážil šlápnout do trávy. Šel se zatajeným dechem – v Rigráku by mu to neprošlo. Chodil tam hlídač v šedivé čepici se štítkem a každému, kdo šlápl na trávu, napařil pokutu! Kluk se ani neotočil, jenom dál šťoural klackem do písku.

„Dobrej matrijál,“ poznamenal znalecky, když k němu Filip došel. „Brácha přinese cement. Uděláme si maltu.“

Byl menší než Filip a divně páchl. Něco mezi bramborami, které byly dlouho ve sklepe, a zaschlými čůránkami.

„Skoč zatím pro vodu,“ ukázal klackem na kbelík, který se válel opodál.

Fíla popadl kbelík za ucho, pak ale zaváhal.

„Bydlíme ve třetím patře,“ řekl neochotně.

„U branky je sprcha,“ podíval se na něj kluk s převahou starousedlíka. „Z boku je na ní kohoutek.“

Voda z kohoutku chrstla tak prudce, až Filipovi kbelík vyrazila z ruky. Celý zmáčený ho zvedl, a zatímco ho přidržoval pod vydatným proudem, snažil se znovu navléct uvolněnou stranu ucha do otvoru, ze kterého při nárazu vypadla. Svůj náklad k plotu dovlekl v náručí. Kluci už byli dva. Podle zápachu dorazil brácha.

„Nesyp tam toho tolik,“ peskoval Filipa, kterého hned po příchodu zapojil do míchání směsi. „Budem to mít moc masný!“

Ze šedého cementu se prášilo, písek skřípal o boky kbelíku a malta tuhla. Po cestičce kolem domu chodily partaje. Dílem se stěhovaly, dílem se vyrážely porozhlédnout po okolí. Byla neděle a nazítří se šlo do práce. Na další průzkumy bude čas až zase za týden.

„Kam chodíš do školy?“ optal se starší z bratrů.

„Pudu až za rok,“ zvedl hlavu od malty Filip. „Máma mě zítra strčí do školky,“ hlesl odevzdaně. Nechápal proč – babička by ho určitě pohlídala. Přece to mámě nabízela! „Nebudete ho snad strkat do školky, když může bejt u nás! Uvidíš, že hned něco od těch parchantů chytí,“ prorokovala.

„A za rok? Do který školy pudeš za rok?“ nenechal se odbýt starší brácha.

„Vím já?“ pokrčil rameny Fíla, vtom ale zdálky zaslechl své jméno a zvedl hlavu. „Musím jít. Máma mě volá!“

„Hlavně se nenech zapsat do Starý školy – říkaj se o ní divný věci!“ zaslechl ještě na odchodu. „Mě naši dali na Nedvěďák.“

Cestou do domu se z trička a tepláků snažil dostat šedé čmouhy, ale moc mu to nešlo. Mokrý látka už oschla a cement na ní vytvořil zatuhlou vrstvu. Maminka asi nebude mít radost!

Ve chvíli, kdy bral za kliku domovních dveří, ucítil podivné mrazení v zádech. Ten pocit znal. Někdo se na něj upřeně díval.

Kluci to nebyli, dolovali maltu z kýblu a svět pro ně neexistoval. Na zahradě kromě nich nebyla živá duše. Přesto ten pronikavý pohled cítil dál.

A pak ho spatřil.

Za kmenem jednoho z pajasanů, za plotem zarostlé zahrady sousední vily ukrytý v polostínu postával starý muž a zamračeně si chlapce měřil. Jakmile zaznamenal, že si ho Fíla všiml, otočil se na podpatku a s nezřetelným mumláním vyrazil mezi stromy.

Pravou nohu za sebou vlekl jako raněné zvíře.

II Školka

Co se zdá první noc na novém místě, to se určitě vyplní, říkala babička. Problém byl, že po probuzení si Filip moc nepamatoval. Jenom vyplazený jazyk Tomáše od sousedů, který na plechovém pekáči sjížděl ze schodů. Řinčel tak strašlivě, že se Fíla vzbudil a polekaně se posadil.

I maminka byla vzhůru. Seděla na posteli a snažila se zastavit drnčící budík.

„Můžeš mi říct, jak se ten zatracenej krám vypíná?“ obrátila se nakonec na tatínka, který si polštářem přikrýval uši. „Vzbudíme celej barák.“

Táta natáhl ruku, zamáčkl čudlík a budík ztichl.

„Spi,“ pohladila vyděšeného Fílu máma. „Až bude čas, tak tě vzbudím.“

„Tři čtvrtě na pět,“ zamumlal táta do polštáře. „Asi ten pekelnej stroj vyhodíme!“

Filip si přitáhl peřinu pod bradu a s očima upřenýma na světélkující ciferník ležel ve tmě. Po chvíli oči zavřel a pokusil se usnout. Nešlo to. Pekelný stroj hrčel a tikal a Fíla se bál, že vybuchne znovu. Červeno-žluté tramvaje se za zavřenými víčky ne a ne rozjet, a tak je nechal být a zadíval se do tmy. Zvenku se ozval první pták a po něm další a další. Jako by se předháněli, kdo vyzpívá ten nejkrásnější trylek.

„Tady se vážně nedá spát,“ zamumlal táta, odhodil peřinu a vyrazil do koupelny.

Filip očarovane poslouchal ptačí koncert a snažil se uhodnout, kterou melodii zpívá kos a kterou sýkorky. Ty měl z ptáků nejraději. V Riegrových sadech bylo sice nejvíc vrabců, ale sem tam mezi ně přilétla modřinka nebo červenka a snažila se uprostřed vzrušeně štěbetajícího hnědého hejna zachytit něco z drobků, které jim Filip házel.

„Počkej,“ řekl děda a obrátil mu ruku dlaní vzhůru. „Nadrob si trochu do hrsti.“

Fíla stál s rukou nataženou a vzrušením ani nedýchal. Na větvi přímo před ním seděla červenka a s hlavičkou na stranu si ho prohlížela. Než se vzpamatoval, jeho pokrčených prstů se dotkly drobné drápky, vzduchem se mihl zobáček a největší z drobků se i se sýkorkou přesunul na strom.

„Páni,“ vydechl a na tváři ucítil dotyk ptačích křídel.

Otevřel oči a díval se přímo na maminku.

„Snídani máš na stole,“ usmála se a z kuchyně zavonělo kakao.

Do školky ho vedl táta. Mára musela být na středisku v půl sedmé, mohla ho ale vyzvednout už ve tři. Táta dělal od osmi, a tak měl ráno spoustu času. Šli ulicí zalitou sluncem. Fíla tátu pevně držel za ruku a bylo mu divné, že nemůžou dohnat vlastní stíny, které byly vždycky o kousek napřed. Snažil se na ten svůj šlápnout, ale stín pokaždé uhnul.

„Až tudy půjdete odpoledne s mámou,“ mrkl na něj jedním okem táta, „poběží zase před tebou. Jen bude o něco víc vlevo.“

Jak to může vědět? pomyslel si Fíla a s obdivem se podíval vzhůru.

„Tak jsme tady,“ řekl táta maličko stísněně. „To víš, je to jen kousek.“

Zastavili se před jednopatrovou vilou a od zahrady s pískovištěm, houpačkou a malým kolotočem je dělil žlutý dřevěný plot. Tatínek položil nohu na cihlovou podezdívku a zavazoval si nepolušnou tkaničku. Jako by se dovnitř nechtělo ani jemu.

„Máš bačkory?“ zeptal se nakonec.

Filip mlčky zvedl pytlík s přezůvkami.

„Tak můžem,“ kývl táta. „Pravou nohou!“

Zatímco mu pomáhal s převlékáním a společně bojovali se záladně se kroutícími nohavicemi modrých tepláků, Fíla se rozhlížel kolem. Na stěnách šatny visela spousta obrázků hrajících si dětí.

Byly namalované stejně jednoduchou linkou jako sněhulák, kterého měl Filip na skříňce. Paní učitelka trpělivě čekala, až se dooblékne. Když byl hotový, natáhla k němu ruku.

„Pěkně se rozluč s tátou a vypravíme se za ostatními dětmi!“

Filip vyvalil oči.

„Ty tady nebudeš se mnou?“ vyhrkl na tátou a neměl daleko k pláči.

„Tatínek musí do práce!“ nakrčila obočí paní učitelka.

Táta si sedl na bobek a vzal Fílu za ramena.

„Rád bych, ale nejde to,“ šeptl a pak dodal nahlas: „Víte, není na děti moc zvyklý. Přistěhovali jsme se teprve včera. Doteď byl u babičky.“

„Aha,“ sevřela rty paní učitelka.

Než stačil Filip sevřít ruce kolem tátova krku, ucítil na pravém zápěstí zkušený stisk, a aniž by si s tátou stihli dát alespoň pusu, táhla ho přísná paní učitelka za sebou po schodech do prvního patra.

„Nebreč,“ přitočil se k Fílovi pihovatý kluk a strkal mu pod nos sladký loupák sypaný mákem. „Ty jsi tu novejš, víd?“

„Kdes to vzal, Novotný?“ ozvalo se od okna, učitelka udělala pár kroků a bylo po rohlíku. „Až bude čas na svačinu, dám ti vědět. Teď pojedte kreslit s ostatními. Ty i Kakos.“

„Paňčelko, ať mě nechá!“ ozvalo se z hloučku děvčat skloněných nad čtvrtkami a učitelka zmizela stejně rychle, jako se u nich objevila.

„Tak poď, Kakos!“ pokrčil rameny Novotný. „Máme nakreslit jabko. Až ho budeme mít hotový, třeba ho budeme moct zdlábnout.“

Netrvalo dlouho a poříkávací Filip se dal taky do malování. Když byly výkresy hotové, učitelka je vybrala a ještě mokré špendlila na nástěnkou. Některá jablíčka se smála dokulata, zato jeho bylo šišaté a samá šmouha, jako by bylo umazané od sazí. Viselo ale taky mezi ostatními a Fíla si je s hrdostí prohlížel.

Zatímco děti obdivovaly svoje kresby, otevřela učitelka skříňky pod okny a zatleskala.

„Po práci je čas na hraní!“

Tolik hraček pohromadě snad Filip v životě neviděl. Připadal si jako v Dětském domě Na Příkopech, kde byl jednou s mámou. Rozběhl se k oknům spolu s ostatními. Nejdřív si nedokázal vybrat.

Novotný si už dávno hrál s dřevěnou sklápěčkou a Fíla se konečně usadil na podlaze u magnetického divadélka. Magnetem na tyčce jezdil sem tam pod plechovým pódiem a figurky na magnetu s opačným pólem klouzaly po malované ploše jak po ledu. Chvilí byl za kašpárka, chvíli za pana krále, chvíli za princeznu. Už uměl trochu číst a doma rád listoval ve svázaném ročníku starých časopisů pro děti, ve kterém byla spousta pohádek i s černobílými obrázky.

„Končíme, děti, končíme, bude oběd!“ zatleskala zas učitelka a Filip procítl ze hry. „Pěkně si umyjte ruce, seřaďte se a půjdeme do jídelny.“

Do hry se natolik zabral, že zapomněl i na hlad. Zvedl hlavu a udiveně se rozhlédl po dětech, které posedávaly kolem a dívaly se očarovane na divadélko, jež odložil na židli. Jen Novotný si dál hrál s nákladákem a spokojeně vrčel.

„Jak to dopadne s princeznou?“ zeptala se Filipa holčička s černými kudrnatými vlasy.

Zatímco se řadili nad schody, Fíla ucítil nasládlý pach vařené mrkve a žaludek se mu zhoupl.

„Ty se máš, že jsi u velkáčů,“ pošeptal mu Novotný. „Maláči maj menší porce. Dneska jsme sice dohromady, protože naše paňčelka marodí, ale vsaď se, že porci budu mít stejně menší! Říkala mamka, že je v jináci. To asi bude marodit dlouho.“

V jídelně bylo zelené linoleum, malé stoly pokryté umakartem a u každého z nich čtyři židle s kovovými nohama. Na stěně visely zarámované fotografie zdravých potravin. Filip si jako ve snu naložil na táč hrnek se špinavě hnědým čajem a postavil se do fronty s ostatními. Rozvařená mrkev, ve které plaval kousek masa, sladce zavoněla a žaludek se znovu připomenul.

Fíla se pošťoural v řídké polívce, snědl pár vařených brambor, kterým se jako zázrakem mrkvová záplava vyhnula, a opatrně oškraboval kousek masa, aby ho zbavil veškeré mrkve.

„Ty už ty brambory nebudeš?“ zaskvítily Novotnému oči.

Filip zavrtěl hlavou a snažil se nedívat, jak kamarádova lžíce mizí v oranžové směsi.

„Novotný, co je to?“ sykla učitelka těsně nad Filipovou hlavou. „Snad zase neujídáš? Myslela jsem, že tě to vloni přešlo.“

Filip se lekl a maso mu spadlo zpátky do mrkve. Kamarád se začervenal a neochotně položil lžíci na prázdný talíř před sebou. Filip ho s úlevou napodobil.